

Asia: VN/27438/2023

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitysluonnos EU:n datasäädöksen täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Teknologiateollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua huomiomme hallituksen esitysluonnoksesta koskien EU:n datasäädöksen täytäntöönpanoa. Säädös muuttaa merkittävällä tavalla datan jakamisen käytänteitä Euroopassa. Sillä on tuntuja oikeus- ja liiketoimintavaikutuksia teknologiateollisuuden eri toimialoilla aina laitevalmistajista ICT-palveluiden tarjoajiin ja verkottuneita koneita ja niiden liitännäispalveluita tuotannossaan käyttäviin yrityksiin.

Vaikka osa säädöksen piiriin tulevista asioista olisi kannattanut jättää markkinoiden ratkaistavaksi ja osapuolten sopimusvapauden piiriin, on perusteltua, että datataloudelle laaditaan yhteiseurooppalaiset säännöt jäsenmaakohtaisten ratkaisujen sijaan. Uuteen sääntelyyn sisältyy kuitenkin aina epävarmuutta ja tulkinnanvaraa. Euroopan komission on yhdessä jäsenmaiden viranomaisten ja teollisuuden kanssa pyrittävä yhdenmukaistamaan datasäädöksen tulkintaa tarvittavin ohjeistuksin oikeusvarmuuden vahvistamiseksi. Tulkintatyössä on otettava huomioon toimialakohtaiset erityispiirteet ja -tarpeet. Samalla on pidättäydyttävä uudesta sääntelystä niin EU-tasolla kuin kansallisesti.

Eurooppalainen datatalous kasvaa huomattavasti muuta taloutta rivakammin. Markkinan kasvu ja uusi sääntely avaavat reittejä entistä datavaltaisempaan liiketoimintaan, jossa verkkoon liitetyillä laitteilla ja tekoälyjärjestelmillä on yhä merkittävämpi rooli. Suomalaiset teollisuusyritykset ovat pitkälle digitalisoituneita, mikä tarjoaa hyvät edellytykset pysyä kehityksen etujoukossa. ICT-sektorimme ei kalpene kansainvälisessä vertailussa.

On Suomen etu, että tänne sijoittuneet yritykset sopeutuvat nopeasti uuteen sääntelyyn ja tarttuvat sen avaamiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Data-asetuksen kansallisessa toimeenpanossa onkin panostettava erityisesti pk-yritysten riittävään ohjeistukseen ja neuvontaan sekä ennen kaikkea

tukemaan selkeiden, yhteentoimivien käytänteiden kehittämistä. Teknologiateollisuus ry on sitoutunut tekemään yhteistyötä yritysten, viranomaisten ja sidosryhmien kanssa säädöksen onnistuneen jalkautuksen varmistamiseksi.

Toimivaltaiset viranomaiset

Pidämme ehdotusta kansallisten toimivaltaisten viranomaisten asettamisesta ja työnjaosta kannatettavana. Huomioiden Liikenne- ja viestintävirastolle jo kehkeytymään lähteneen roolin EU:n digi- ja datasääntelyn (esim. digipalveluasetus, datanhallinta-asetus, todennäköisesti myös tekoälyasetus) keskeisenä viranomaisena, on tarkoituksenmukaista, että virasto toimisi myös data-asetuksen pääasiallisena valvontaviranomaisena sekä säädöksen edellyttämänä datakoordinaattorina eli keskitettynä yhteyspisteenä. Viraston resursseja ja osaamista on tarpeen kasvattaa uusien valvonta- ja neuvontatehtävien myötä

Datakoordinaattori vastaisi viranomaisten välisestä yhteistyöstä sekä avustaisi asetuksen soveltamisalaan kuuluvia toimijoita siihen liittyvissä kysymyksissä. Tämän vuoksi ehdottammekin, että lain 2 §:ään Liikenne- ja viestintävirastolle lisättäisiin tehtävä edistää datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan a alakohdan tarkoittamaa yritysten datalukutaitoa. Lukutaitoa edistäviä toimenpiteitä voitaisiin ensisijaisesti suunnata pk-yrityksiin. Tehtävä täydentäisi Kilpailu- ja kuluttajavirastolle 3 §:ssä ehdotettua tehtävää edistää kuluttajien datalukutaitoa. Sikäli kuin datalukutaidon edistämistoimet ovat kuluttajien ja erityisesti pienyritysten osalta päällekkäisiä, tulisi virastojen yhdistää tarvittavilta osin voimansa ja hakeutua yhteistyöhön asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa.

Pidämme tarkoituksenmukaisena, että Kilpailu- ja kuluttajavirastossa kuluttaja-asiamies vastaisi datasäädöksen 3 artiklan 2 ja 3 kohtien eli tiedonantovelvollisuuksien valvonnasta silloin, kun kyse on tiedoista, jotka yrityksen on annettava verkkoon liitetystä tuotteesta tai sen liitännäispalvelusta kuluttajille ennen sopimuksen tekemistä. Yrityksille annettavien tietojen valvonnasta vastaisi Liikenne- ja viestintävirasto. Koska tiedonantovelvoitteet ovat sisällöllisesti yhtenevät sekä kuluttaja- että yritysasiakkaille, on olennaista, että kuluttaja-asiamies ja Liikenne- ja viestintävirasto tekevät tiivistä yhteistyötä yhdenmukaisten tulkintakäytäntöjen takaamiseksi.

Tietosuoja-valtuutettu vastaisi normaaliin tapaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä valvontatehtävistä datasäädöksen soveltamisen yhteydessä. On ennakoitavissa, että tietosuojasääntelyn kysymykset näyttelevät merkittävää roolia säädöksen toimeenpanossa. Tietosuoja-asetuksen ja data-asetuksen yhteensovittaminen onkin välttämätöntä huomioida tietosuoja-valtuutetun toimiston tavoitteissa, resursseissa ja osaamisessa. Lisäksi on huomattava, että data-asetukseen ja tietosuojaan liittyvien viranomaistehtävien erottaminen ei ole aina yksiselitteistä. Näissä tilanteissa tietosuoja-valtuutetun toimiston ja Liikenne- ja viestintäviraston välinen yhteistyö on olennaista.

Asetuksesta johtuva yritysten hallinnollinen taakka riippuu osaltaan viranomaistoiminnan sujuvuudesta. Sujuvat viranomaismenettelyt edellyttävät, että valvontaviranomaisilla on riittävät voimavarat, verkostot ja yhteistyörakenteet neuvonnan tarjoamiseen ja EU:n valvontaviranomaisten yhteistyöhön osallistumiseen, jotta asetuksen tulkinta ei eriydy eri jäsenvaltioissa.

Valvontakeinot ja seuraamukset

Datasäädös edellyttää jäsenvaltioita säätämään asetuksen rikkomiseen seuraamukset ja varmistamaan niiden täytäntöönpanon. Seuraamusten tulee olla tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Niihin voi kuulua taloudelliset sanktiot, varoitukset, huomautukset tai määräykset liiketoiminnan mukauttamiseksi asetuksen vaatimuksiin. Seuraamuksissa tulee ottaa huomioon Euroopan datainnovaatiolautakunnan suositukset ja säädöksessä mainitut perustelut.

Vaikka data-asetus tai esitysluonnos ei sitä vaadi, pidämme hyvän hallinnon perusteiden pohjalta välttämättömänä, että lievempiä keinoja on aina käytettävä ennen seuraamusmaksumenettelyyn ryhtymistä, valvontatyön lähtökohtana tulee mielestämme olla ohjaus ja neuvonta. Tarvittaessa seuraamuksia voidaan koventaa vaihteittain alkaen huomautuksesta. Ehdotamme painokkaasti, että esityksessä tuotaisiin esiin oikeasuhtaisuus ja tätä periaatetta ohjaamaan huomio, että data-asetuksen sääntely on kokonaan uutta ja että se muuttaa varsin voimakkaastikin elinkeinoelämän käytäntöjä. Toimialoille ei ole vielä kehittynyt vakiintuneita toimintatapoja datan käytön suhteen. Sen vuoksi voimakas viranomaisten puuttuminen olisi datan hyödyntämisen kulttuurin kehittymiselle suorastaan haitallista.

Seuraamusmaksun määrääminen on merkittävä hallintotoimi, jota tulee soveltaa ainoastaan vakavimmissa rikkomistilanteissa ja vasta silloin, kun muut keinot on käytetty loppuun. Seuraamusmaksun suuruuden on perustuttava rikkomuksen tai laiminlyönnin kokonaisarviointiin. Seuraamusmaksua ei tule määrätä, jos veloitteen rikkomista on pidettävä vähäisenä tai ilmeisen kohtuuttomana. Seuraamusmaksun enimmäissumman perustaminen ehdotetusti yrityksen liikevaihtoon on oikeudenmukaisin tapa kohdella eri kokoisia yrityksiä.

Seuraamusmaksun suuruus kuuluu kansallisen liikkumavaran alaan, koska datasäädös ei sisällä säännöksiä seuraamusmaksujen suuruudesta, toisin kuin esimerkiksi tietosuoja-asetus tai digipalveluasetus. Yrityksille ja muille oikeushenkilöille ehdotettu enimmäisseuraamusmaksu olisi enintään neljä prosenttia seuraamusmaksupäätöstä edeltävän tilikauden vuotuisesta EU:n laajuisesta liikevaihdosta. Vaikka kyseinen taso on linjassa tietosuoja-asetuksen ja muun voimassa olevan seuraamusmaksusääntelyn kanssa, pidämme sitä tuntuvana huomioiden erityisesti sen, että kyse on täysin uudesta sääntelystä. Näin ollen on sitäkin tärkeämpää, että valvontaviranomaiset käyttävät seuraamuksia määrätessään harkintaa ja turvautuvat ensisijaisesti muihin kuin taloudellisiin hallintotoimiin.

Hallituksen esitysluonnoksen seuraamusmaksupykäliin on valittu data-asetuksen artiklat, joiden osalta on arvioitu, että säädöksen sanamuoto on riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen, jolloin on katsottavissa, että ne voidaan rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen nojalla sanktioida. Valinnat ovat nähdäksemme perusteltuja. Tuomme kuitenkin esiin, että säädöksen 11 artiklan 1 kohdan puutteiden hyödyntämisen kieltä koskee käyttäjän lisäksi myös kolmansia osapuolia ja datan vastaanottajia. Esitämme, että tästä säädetäisiin 18 §:ssä.

Mikkilä Joonas
Teknologiateollisuus ry